

Promo - LEX

Promovarea Democrației și a Drepturilor Omului

**National Endowment
for Democracy**

Supporting freedom around the world

RAPORT

DREPTURILE OMULUI ÎN REGIUNEA TRANSNISTREANĂ A REPUBLICII MOLDOVA

IANUARIE - IUNIE 2018

CHIȘINĂU - 2018

Toate drepturile sunt protejate. Conținutul Raportului poate fi utilizat și reprodus în scopuri non-profit și fără acordul prealabil al Asociației Promo-LEX cu condiția indicării sursei de informație.

SE DISTRIBUIE GRATUIT

Promo - LEX

Promovarea Democrației și a Drepturilor Omului

Asociația Promo-LEX
bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 127
Chișinău, Republica Moldova
Tel./fax: (+373 22) 450024
E-mail: info@promolex.md
www.promolex.md

**National Endowment
for Democracy**
Supporting freedom around the world

National Endowment for Democracy
1025 F Street NW. SUITE 800,
Washington DC 20004, USA
tel: (+1 202) 3789700
E-mail: info@ned.org
www.ned.org

Punctele de vedere exprimate în Raport reflectă opinia și poziția Asociației Promo-LEX. Acestea nu pot fi interpretate sub nici o formă ca reflectând opinia și poziția National Endowment for Democracy (NED).

Raportul este realizat în cadrul proiectului: „Promovarea respectării drepturilor omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova”, implementat de Asociația Promo-LEX, cu suportul financiar al National Endowment for Democracy (NED).

CUPRINS

ABREVIERI	4
INTRODUCERE	5
1. CONTEXT GENERAL	6
1.1. AUTORITĂȚILE REPUBLICII MOLDOVA	6
1.2. EXAMINAREA SITUAȚIEI DREPTURILOR OMULUI DE CĂTRE ORGANELE DE JURISDICȚIE REGIONALĂ ȘI INTERNAȚIONALĂ	9
1.3. AUTORITĂȚILE FEDERAȚIEI RUSE	13
1.4. ADMINISTRAȚIA DE <i>FACTO</i> A REGIUNII	14
2. PROBLEME ACTUALE	19
2.1. MONITORIZAREA IMPLEMENTĂRII DECIZIILOR PROTOCOLARE	19
2.2. LIBERTATEA DE ASOCIERE COMPROMISĂ	21

ABREVIERI

APCE	Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei
CEDO	Convenția Europeană a Drepturilor Omului
CoE	Consiliul Europei
CtEDO	Curtea Europeană a Drepturilor Omului
CUC	Comisia Unificată de Control
GOTR	Grup Operativ al Trupelor Ruse
MGB	Așa numitul minister al securității naționale a regiunii transnistrene, fostul KGB
ONG	Organizație neguvernamentală
ONU	Organizația Națiunilor Unite
OSCE	Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa
RMN	Autoproclamata republica moldovenească nistreană

INTRODUCERE

Prezentul raport este o ediție periodică semestrială, realizată în cadrul Programului Drepturile Omului al Asociației Promo-LEX. Raportul include constatările cu privire la situația de fapt din regiunea transnistreană în domeniul drepturilor omului, pentru perioada ianuarie - iunie 2018. Pentru expunerea constatărilor, au fost aplicate mai multe metode de monitorizare și cercetare, cele mai importante fiind: analiza evenimentelor legate de procesul de negociere, analiza legislației *de facto* și *de jure*, analiza proceselor și politicilor publice, exemplificarea cazurilor de încălcare a drepturilor omului, expunerea constatărilor instanțelor internaționale și regionale, evoluția angajamentelor asumate în comun de către autoritățile constituționale de la Chișinău și administrația de la Tiraspol, precum și formularea unor concluzii relevante.

Necesitatea elaborării unui asemenea produs a fost determinată de faptul că drepturile omului sunt puțin promovate și nu pot fi apărate eficient în regiunea transnistreană, inclusiv din cauza unui spațiu restrâns pentru activitatea societății civile independente. Drepturile omului în acest teritoriu practic nu sunt monitorizate de vreo instituție specializată locală, națională sau internațională. Puținele organizații independente din regiune rămân sub o monitorizare strictă din partea presupusului serviciu de securitate local ("MGB"). Între timp, Federația Rusă continuă să joace rolul decisiv în consolidarea regimului *de facto* la Tiraspol prin suport economic, social, politic și militar oferit generos și necondiționat, contrar normelor de drept internațional și statutului acesteia în contextul reglementării problemei transnistrene. Totodată, politicile publice și strategiile menite să promoveze și să apere drepturile și libertățile fundamentale ale omului, promovate de către autoritățile constituționale, nu își ating scopul. În aceste condiții, administrația *de facto* nu poartă nicio responsabilitate pentru abuzurile și acțiunile ce încalcă grav drepturile omului, continuând să beneficieze de impunitate totală pentru faptele săvârșite de agenții lor.

Terminologia folosită în textul acestui Raport nu poate implica nicio poziție politică a autorilor și nu poate fi interpretată sub aceste aspecte. Utilizarea în acest raport a unor termeni precum «Legislație», «Constituție», «Președinte», «Ministru», «Procuror», «Soviet Suprem», Autoproclamata republica moldovenească nistreană «RMN» etc. nu presupune legitimarea acestora ori recunoașterea de jure a acestor acte normative, a administrației sau a instituțiilor *de facto*. Acești termeni sunt utilizați exclusiv pentru comoditatea cititorului și pentru a oferi o identificare cât mai exactă a documentelor, administrației și instituțiilor *de facto*. Prezenta ediție apare în cadrul proiectului „Promovarea respectării drepturilor omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova”, implementat de Asociația Promo-LEX, cu suportul National Endowment for Democracy (NED). Opiniile exprimate în acest Raport aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al finanțatorilor.

1. CONTEXT GENERAL

Prima jumătate a anului 2018 s-a evidențiat printr-o serie de activități ale actorilor relevanți în problematica transnistreană: Republica Moldova, Federația Rusă, organizațiile internaționale, dar și administrația *de facto* de la Tiraspol.

1.1 AUTORITĂȚILE REPUBLICII MOLDOVA

Activitatea Parlamentului

În ianuarie 2018, președintele Parlamentului Republicii Moldova, Andrian Candu a anunțat că se intenționează contractarea unei companii juridice care ar estima valoarea pagubelor de pe urma prezenței Federației Ruse în Transnistria în ultimii 25 de ani.¹

Ulterior, Președinții Parlamentelor din Republica Moldova, Georgia și Ucraina au semnat o declarație în favoarea promovării politicilor comune în domeniul apărării și securității. În declarație se exprimă „profunda îngrijorare” că trupele rusești se află în continuare pe teritoriul Republicii Moldova și că „ocupația rusă și alte forme de intervenție militară continuă în diverse regiuni din Georgia și Ucraina”.²

La 24 mai 2018, a fost adoptată Hotărârea nr. 90 *cu privire la Raportul Avocatului Poporului privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova în anul 2017*. În acest raport s-a recomandat crearea unui mecanism viabil care va garanta asigurarea dreptului la nume și cetățenie și pentru copiii din stânga Nistrului.³ Până la 31 martie 2019, Guvernul urmând să informeze Parlamentul Republicii Moldova cu privire la realizarea propunerilor propuse de Ombudsman. Cu toate acestea, în raport lipsesc informații cu privire la alte probleme stringente cu care se confruntă populația din stânga Nistrului, în mod special drepturile absolute.

La 14 iunie 2018, Parlamentul a votat Concepția națională de dezvoltare a mass-media din Republica Moldova. Scopul acesteia este să servească drept punct de referință pentru politici publice coerente în domeniul mass-media, politici menite să fortifice rolul sistemului mediatic în asigurarea dreptului constituțional la informație al cetățenilor și în consolidarea unei societăți democratice.⁴ Din moment ce această concepție nu se referă deloc la activitatea mass-media din stânga Nistrului⁵, considerăm că este mai mult decât necesar ca un proiect de o astfel de anvergură să privească și situația din regiunea transnistreană, unde presiunea asupra jurnaliștilor rămâne la ordinea zilei timp de peste 25 ani.

Activitatea Președinției

Președintele Igor Dodon s-a evidențiat prin numeroase vizite în Federația Rusă și întâlniri cu oficiali ruși. Totodată, au fost organizate și câteva întâlniri cu reprezentanți ai administrației *de facto* de la Tiraspol. Întâlnindu-se cu liderul administrației *de facto*, Igor Dodon a subliniat și apreciat importanța menținerii formatului actual al misiunii de pacificare,⁶ iar la declarația lui Vadim Krasnoselskii precum

1 "R. Moldova vrea să angajeze o companie internațională pentru evaluarea pagubelor produse de prezența Rusiei în Transnistria", <https://www.timpul.md/articol/republica-moldova-vrea-sa-angajeze-o-companie-internaionala-pentru-evaluarea-pagubelor-produse-de-prezena-rusiei-in-transnistria-126603.html>. Accesat la 14 august 2018.

2 "Președinții Parlamentelor din Moldova, Georgia și Ucraina au semnat o declarație în favoarea promovării politicilor comune în domeniul apărării și securității", <https://www.europalibera.org/a/29072826.html>. Accesat la 14 august 2018.

3 Raport privind respectarea drepturilor copilului în Republica Moldova în anul 2017, http://ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/raport_copil_2017def.pdf. Accesat la 14 august 2018.

4 "Proiectul de lege privind Concepția națională de dezvoltare a mass-media din Republica Moldova, votat", <http://parlament.md/Actualitate/Comunicatedepresa/tabid/90/ContentId/4267/Page/0/language/en-US/Default.aspx>. Accesat la 14 august 2018.

5 "Concepția politicii naționale de dezvoltare a mass-media din Republica Moldova (2018-2025)", <http://www.parlament.md/LinkClick.aspx?fileticket=r4wky73iRyU%3D&tabid=90&language=ro-RO>. Accesat la 14 august 2018.

6 "Datorită pacificatorilor în Transnistria nu au decedat persoane", <https://ru.sputnik.md/society/20180425/18794016/mirotvortsy-pridnestrovie-rolu.html>. Accesat la 14 august 2018.

că datorită misiunii de pacificatori nu a murit nici un om, Președintele Republicii Moldova nu a avut nicio reacție, ignorând faptul că Vadim Pisari, cetățean al Republicii Moldova, a fost împușcat mortal de către un pacificator rus la punctul de menținere a păcii în 2012.⁷ De asemenea, președintele s-a văzut cu mai mulți oficiali ruși, inclusiv ambasadorul Federației Ruse în Republica Moldova, Farit Muhametșin,⁸ însă drepturile omului din regiunea transnistreană nu au fost printre subiectele abordate, deși anterior Asociația Promo-LEX și locuitorii ai regiunii i-au adresat demersuri în acest sens.

Activitatea Consiliului Societății Civile pe lângă Președintele Republicii Moldova, despre care am menționat în raportul precedent,⁹ este una incertă. În anul 2018 pe pagina oficială a președintelui nu a fost găsită nicio mențiune cu privire la regiunea transnistreană.¹⁰

Activitatea Guvernului

Analizând activitatea Guvernului în prima jumătate a anului 2018, observăm că problema transnistreană a beneficiat de o atenție mai mare.

În această perioadă, Viceprim-ministru pentru Reintegrare, Cristina Lesnic a avut în jur de 10 vizite în teritoriu (Căușeni, Dubăsari, Șoldănești, Anenii Noi, Fălești), peste 40 de întâlniri cu parteneri în procesul de reintegrare a țării: membri ai Parlamentului European, Reprezentantul Special al Ucrainei pentru reglementarea conflictului transnistrean, șeful Misiunii Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) în Republica Moldova, cu șeful Delegației Uniunii Europene în Republica Moldova, șeful Misiunii Uniunii Europene de Asistență la Frontieră în Republica Moldova și Ucraina, Ambasadorul Statelor Unite ale Americii în Republica Moldova, etc.¹¹

La 18 aprilie 2018, Comisia guvernamentală pentru reintegrarea țării s-a întrunit după o pauză de mai bine de doi ani.¹² La 25 aprilie 2018, Guvernul a aprobat Programul activităților de reintegrare a țării pentru anul 2018, în care se regăsește și localitatea Copanca din Căușeni.¹³ Anterior Asociația a atras atenția că localitatea Copanca (ce se învecinează cu localitățile Cremenciug și Zahorna sub controlul administrației *de facto* de la Tiraspol), fiind în zona de securitate, nu beneficia în egală măsură de suportul autorităților ca și celelalte localități.¹⁴

În această perioadă au fost organizate 21 de ședințe ale grupurilor de lucru sectoriale, dintre care 4 dintre ele au fost pe domeniul educației.¹⁵ La 15 iunie al anului curent, după o pauză de 5 ani, a avut loc ședința grupurilor de lucru pentru drepturile omului, cu participarea reprezentanților din cadrul formatului de negocieri „5+2”. Pe ordinea de zi au fost incluse următoarele subiecte: protecția drepturilor persoanelor cu dizabilități, protecția drepturilor copiilor aflați în situații de risc, repatrierea copiilor victime ale traficului, prevenirea violenței în mediul Internet, prevenirea și combaterea violenței domestice, protecția persoanelor care trăiesc cu HIV/SIDA împotriva acțiunilor de discriminare / segregare și resocializarea acestora.¹⁶

7 "Promo-LEX reiterează necesitatea reluării discuțiilor despre transformarea misiunii de pacificatori", <http://ipn.md/ro/dosar-transnistrean/92679>. Accesat la 14 august 2018.

8 "Despre ce au vorbit președintele Moldovei și Ambasadorul Rusiei", <https://ru.sputnik.md/politics/20180420/18690595/prezident-moldova-russia-posol-vstrecha-razgovor.html>. Accesat la 14 august 2018.

9 RAPORT Promo-LEX | Drepturile omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova. iulie-decembrie 2017, <https://promolex.md/wp-content/uploads/2018/02/Raport-DO-2017-ROM-web-1.pdf>, Accesat la 14 august 2018.

10 "Consiliul societății civile. Noutăți și anunțuri", <http://www.presedinte.md/rom/noutati-si-anunturi-6014>. Accesat la 14 august 2018.

11 "Viceprim-ministru pentru reintegrare, comunicate de presă", <https://gov.md/ro/advanced-page-type/comunicate-de-presa>. Accesat la 14 august 2018.

12 "Comisia guvernamentală pentru reintegrarea țării s-a întrunit după o pauză de mai bine de doi ani", <http://gov.md/ro/content/comisia-guvernamentală-pentru-reintegrarea-țării-s-intrunit-dupa-o-pauza-de-mai-bine-de-doi>. Accesat la 14 august 2018.

13 Hotărârea Guvernului nr. 400 din 25 aprilie 2018 cu privire la aprobarea Programului activităților de reintegrare a țării pentru anul 2018, <http://www.lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=375192>. Accesat la 14 august 2018.

14 Promo-LEX | RAPORT | Drepturile omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova, <https://promolex.md/11630-raport-drepturile-omului-in-regiunea-transnistreana-a-republicii-moldovaiulie-decembrie-2017/?lang=ro>. Accesat la 14 august 2018.

15 "Viceprim-ministru pentru reintegrare, comunicate de presă", <https://gov.md/ro/advanced-page-type/comunicate-de-presa>. Accesat la 14 august 2018.

16 "După o pauză îndelungată la Chișinău a avut loc o nouă ședință a grupurilor de lucru pentru drepturile omului", <https://gov.md/ro/content/dupa-o-pauza-indelungata-la-chisinau-avut-loc-o-noua-sedinta-grupurilor-de-lucru-pentru>. Accesat la 14 august 2018.

În perioada de referință, s-a convenit alocarea surselor financiare pentru procurarea medicamentelor necesare deținuților din regiunea transnistreană care sunt bolnavi de HIV, lucru important, din moment ce persoanele sunt deținute în condiții inumane în locurile de detenție din localitățile din stânga Nistrului.¹⁷

O delegație a Republicii Moldova a participat la 16 ianuarie 2018, în orașul Paris, Franța, la reuniunea Sub-comitetului din cadrul Comitetului de Monitorizare al Adunării parlamentare a Consiliului Europei (APCE) privind conflictele dintre statele membre ale Consiliului Europei (CoE). În procesul discuțiilor au fost prezentate prioritățile pentru anul 2018 și acțiunile ce urmează a fi întreprinse în acest sens. Delegația moldovenească a menționat că în perioada următoare vor fi depuse eforturi în realizarea acțiunilor menite să asigure protecția drepturilor omului în regiunea transnistreană. Potrivit Deciziei de înființare a Sub-comitetului privind conflictele, reuniunile vizate constituie o platformă de discuție prin care sunt explorate principiile și standardele CoE privind democrația, aplicarea legii și salvagardarea drepturilor omului.¹⁸

Pe 29 și 30 mai 2018, la Roma, sub egida Președinției Italiei în OSCE, s-a desfășurat o nouă reuniune oficială a Conferinței permanente pe probleme politice în procesul de reglementare transnistreană (formatul de negocieri "5+2").¹⁹ Lucrările reuniunii au fost dedicate examinării progreselor înregistrate de către Chișinău și Tiraspol în procesul de implementare a angajamentelor stabilite în așa-numitul pachet Berlin plus, precum și efectuării unui schimb de opinii vizavi de măsurile ce se impun a fi întreprinse ulterior în vederea soluționării definitive a acestora în corespundere cu angajamentele asumate și cu parametrii agreeți. În cadrul reuniunii, Vicepremierul Cristina Lesnic a subliniat despre necesitatea aducerii la bun sfârșit a problemei privind asigurarea funcționalității depline a podului Gura Bâcului-Bâcioc, relansării activității grupurilor de lucru pentru drepturile omului. În rezultatul discuțiilor purtate în formatul de negocieri "5+2" a fost semnat un protocol al ședinței, care va servi drept bază pentru desfășurarea procesului de negocieri privind reglementarea transnistreană.²⁰

Cât privește deschiderea Guvernului în raport cu organizațiile societății civile, vom menționa că la începutul anului au avut loc câteva întreveneri unde au fost abordate probleme ce se referă la situația privind reglementarea transnistreană și respectarea drepturilor omului pe acest teritoriu,²¹ însă ulterior acestea nu au mai avut loc.

Activitatea Ministerului Justiției în prima jumătate a anului 2018, la fel a fost una benefică drepturilor omului în regiunea transnistreană. Astfel, în cadrul unei conferințe internaționale din 19 februarie 2018, Ministrul Justiției, Alexandru Tănase declara că teritoriile ocupate trebuie aduse aproape de Moldova și nu invers. Apropierea oamenilor de pe ambele maluri ale Nistrului trebuie să aibă ca fundament respectul pentru drepturile omului, urmate de politici de decriminalizare și democratizare a regiunii. Mesaje similare au fost lansate și de către Viceprim-ministru pentru Reintegrare, Cristina Lesnic și Secretarul de Stat pentru Afaceri Externe și Integrare Europeană, Tatiana Molcean.

La fel de importante sunt și mesajele noului Ministru al Justiției, Victoria Iftodi de la Conferința de la Copenhaga cu genericul „*Continuarea reformei sistemului Convenției europene a drepturilor omului – echilibru mai bun, protecție îmbunătățită*”. Victoria Iftodi a subliniat necesitatea asigurării universalității drepturilor protejate de Convenția Europeană, în egală măsură în zonele de conflict interstatal. „Republica Moldova se confruntă cu o situație de conflict interstatal cu Federația Rusă. Astfel cum a statuat Curtea Europeană pentru Drepturile Omului (CtEDO) în repetate rânduri, Republica Moldova nu exercită un control efectiv în teritoriile ocupate. Recurgerea la CtEDO a fost și rămâne singura modalitate eficientă

17 "Chișinău și Tiraspol vor aloca bani pentru procurarea medicamentelor pentru deținuții din regiunea transnistreană infectați cu HIV", <https://ru.sputnik.md/society/20180622/20027790/pridnistrovje-moldova-lesnic-spud-tjurny.html>. Accesat la 14 august 2018.

18 "O delegație a Republicii Moldova a participat la o reuniune a Sub-comitetului specializat pe conflicte a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei", <https://gov.md/ro/content/o-delegatie-republicii-moldova-participat-la-o-reuniune-sub-comitetului-specializat-pe>. Accesat la 14 august 2018.

19 "Cu privire la runda oficială de negocieri în formatul "5+2" ce a avut loc la Roma în perioada 29-30 mai 2018", <https://gov.md/ro/content/cu-privire-la-runda-oficiala-de-negocieri-formatul-52-ce-avut-loc-la-roma-perioada-29-30-mai>. Accesat la 14 august 2018.

20 "Cu privire la runda oficială de negocieri în formatul "5+2" ce a avut loc la Roma în perioada 29-30 mai 2018", <https://gov.md/ro/content/cu-privire-la-runda-oficiala-de-negocieri-formatul-52-ce-avut-loc-la-roma-perioada-29-30-mai>. Accesat la 14 august 2018.

21 "Viceprim-ministrul Cristina Lesnic în dialog cu reprezentanții societății civile", <https://gov.md/ro/content/viceprim-ministrul-cristina-lesnic-dialog-cu-reprezentantii-societatii-civile>. Accesat la 14 august 2018.

de remediere a încălcărilor drepturilor fundamentale ale locuitorilor din aceste teritorii.”²²

De asemenea, în cadrul unei întrevederi la Strasbourg între Ministrul Justiției, Victoria Iftodi și Președintele CtEDO, Guido Raimondi a fost discutat impactul hotărârilor CtEDO asupra situației drepturilor omului din Republica Moldova.²³

Activitatea Comisiei Unificate de Control

Comisia Unificată de Control (CUC) s-a întrunit de 21 ori în prima jumătate a anului 2018. În majoritatea cazurilor întâlnirile nu au avut rezultate sau abordări constructive în interesul locuitorilor din Zona de Securitate. Delegația administrației *de facto* continuă să sfideze securitatea în regiune prin blocarea deciziilor CUC sau prin instalarea abuzivă a unor noi posturi de control.²⁴

Totodată, în această perioadă au fost observate cazuri de intimidare a membrilor CUC. Mașina unui membru al Delegației Republicii Moldova la CUC a fost reținută pe 2 martie 2018, la ieșirea din s. Cocieri, raionul Dubăsari de către ”miliția” locală. Potrivit membrului delegației Republicii Moldova la CUC, Eduard Bumbac, „în pofida faptului că pe 1 martie 2018, la CUC s-a luat o decizie ca în contextul comemorării celor căzuți în războiul de pe Nistru să fie asigurată libera circulație în Zona de Securitate și să nu fie obstrucționată comemorarea, transnistrenii au dislocat în localitatea Corjova o mulțime de ”milițieni”, practic la toate intersecțiile din localitate. Reprezentanții MGB-ul umblă prin localitate, filmând și fotografiindu-i pe toți cei care vor să participe la slujba de pomenire.”²⁵

Elaborarea de politici publice cu referire la regiune

La 24 mai 2018, Parlamentul a aprobat Planul Național de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului pentru anii 2018-2022. Acesta este al treilea document de politici publice care are ca scop asigurarea respectării și promovării drepturilor omului în Republica Moldova. La baza elaborării acestuia au stat recomandările formulate și acceptate de Republica Moldova urmare a celui de-al II-lea ciclu al Evaluării Periodice Universale din cadrul Consiliului Organizației Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului din octombrie 2016, precum și recomandările formulate de alte mecanisme internaționale de monitorizare a drepturilor omului. Acest document a fost elaborat de un Grup de lucru format din reprezentanți ai autorităților publice centrale, reprezentanți ai societății civile, inclusiv Asociația Promo-LEX și reprezentanți ai partenerilor de dezvoltare, care au drepturile omului printre priorități.²⁶

1.2 EXAMINAREA SITUAȚIEI DREPTURILOR OMULUI DE CĂTRE ORGANELE DE JURISDICȚIE REGIONALĂ ȘI INTERNAȚIONALĂ

Activitatea Curții Europene pentru Drepturile Omului

În această perioadă, CtEDO a pronunțat hotărârea în cauza *Pacsovshi și Mihăilă c. Moldovei și Rusiei*.²⁷ Reclamantii s-au plâns de faptul că au fost deținuți în condiții inumane în Penitenciarul 8 din Tighina (Bender), unde apa și electricitatea a fost întreruptă de administrația *de facto* de la Tiraspol, dar și de

22 "Victoria Iftodi, la conferința CEDO: RM se confruntă cu o situație de conflict interstatal cu Rusia", <https://deschide.md/ro/stiri/politic/29325/Victoria-Iftodi-la-conferinta-CEDO-R-Moldova-se-confrunta-cu-o-situa%C8%9Bie-de-conflict-interstatal-cu-Rusia.htm>. Accesat la 14 august 2018.

23 "Curtea Europeană a Drepturilor Omului atestă o cooperare excelentă cu Republica Moldova", <https://deschide.md/ro/stiri/politic/31537/Curtea-Europeana-a-Drepturilor-Omului-atesta-o-cooperare-excelenta-cu-Republica-Moldova.htm>. Accesat la 14 august 2018.

24 "Autoritățile transnistrene inițiază construcția a.n. "terminal vamal" destabilizând situația în Zona de Securitate", <https://gov.md/ro/content/autoritatile-transnistrene-initiaza-construcția-terminal-vamal-destabilizand-situația-zona>. Accesat la 14 august 2018.

25 "Provocări separatiste. A fost reținută o mașină a delegației moldovenești la CUC", <https://deschide.md/ro/stiri/politic/27232/Provoc%C4%83ri-separatiste-A-fost-re%C8%9Binut%C4%83-o-ma%C8%99in%C4%83-a-delega%C8%9Biei-moldovene%C8%99ti-la-CUC.htm>. Accesat la 14 august 2018.

26 "Parlamentul a aprobat Planul Național de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului pentru anii 2018-2022", <http://www.parlament.md/Actualitate/Comunicatedepresa/tabid/90/ContentId/4178/language/ro-RO/Default.aspx>. Accesat la 14 august 2018.

27 Cererea nr. 1089/09, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-183205>. Accesat la 14 august 2018.

faptul că procedurile civile interne au durat excesiv de mult. Examinând plângerea, Curtea a declarat inadmisibil capătul de cerere împotriva Rusiei deoarece expirase termenul de 6 luni. Referitor la Republica Moldova, CtEDO a constatat că, deși administrația *de facto* de la Tiraspol a întrerupt furnizarea utilităților, Penitenciarul nr. 8 din Bender era sub controlul autorităților constituționale. Deoarece instanțele naționale au acordat despăgubiri insuficiente, reclamanții dețineau în continuare calitatea de victime. CtEDO a constatat astfel încălcarea art. 3 în privința ambilor reclamanți și a dispus încasarea sumelor de 3.000 și 1.800 euro, și încălcarea art. 13 în privința primului reclamant, deoarece acțiunea în judecată nu a constituit un remediu eficient în îmbunătățirea condițiilor de detenție, furnizând doar despăgubiri.

La 25 iunie 2018, CtEDO a comunicat Guvernelor Republicii Moldova și a Federației Ruse cauzele Grama și Dîrul, în urma plângerii depuse de avocații Asociației Promo-LEX încă în anul 2006 și respectiv 2007. Reclamanții Grama și Dîrul – au solicitat ca CtEDO să recunoască violarea de către Republica Moldova și Federația Rusă a articolului 13 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului (CEDO) și a articolului 1 al protocolului adițional la CEDO, ca urmare a sechestrării automobilelor proprii ca urmare a pretinselor refuzuri de achitare a plăților de import în beneficiul organelor separatiste.

Activitatea Organizației Națiunilor Unite (ONU)

La 22 iunie 2018, a fost votată cu 64 de voturi „pentru”, 15 „împotriva” și 83 de „abțineri”, *Rezoluția ONU privind retragerea completă și necondiționată a forțelor militare străine de pe teritoriul Republicii Moldova*.²⁸ Coautori ai proiectului de rezoluție prezentat de Republica Moldova sunt: Canada, Republica Cehă, Georgia, Lituania, Letonia, Polonia, România, Marea Britanie și Ucraina.

În prezentarea sa, Ministrul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Tudor Ulianovschi a declarat că: *„Prezența continuă a trupelor rusești și a armamentului de pe teritoriul Republicii Moldova, fără acordul său, nu e doar incompatibil cu independența, suveranitatea, integritatea teritorială și neutralitatea sa permanentă, ci și cu dreptul internațional și cu prevederile Cartei ONU.”* În acest document se reamintește angajamentul Federației Rusie, încă din anul 1999, de la Summitul OSCE din Istanbul, de a-și retrage armamentul și trupele din regiunea transnistreană. Proiectul de rezoluție face referire la grupul operativ rus staționat în stânga Nistrului, însă nu la trupele pacifitoare.

Reprezentantul Federației Ruse, Dmitri Poliasnski a criticat această rezoluție și a subliniat faptul că la nivelul conducerii Republicii Moldova nu există unitate în subiectul retragerii trupelor ruse din regiunea transnistreană, iar proiectul de rezoluție inițiat de Guvern a fost criticat recent de Președintele Igor Dodon. Acesta a calificat poziția Chișinăului ca fiind distructivă și a spus că e în detrimentul efortului de reglementare transnistreană sub egida OSCE. Chiar dacă această rezoluție are un caracter mai mult politic decât juridic, aceasta ar putea deveni un pas strategic în retragerea trupelor rusești din regiunea transnistreană.

Vizita Expertului ONU, Thomas Hammarberg în perioada 28 mai - 1 iunie 2018

Expertul ONU, Thomas Hammarberg a efectuat o vizită de monitorizare în regiunea transnistreană în perioada 28 mai - 1 iunie 2018²⁹. Scopul vizitei a fost de a evalua gradul de implementare a 38 de recomandări în 13 domenii diferite ale drepturilor omului, care au fost formulate de expert în raportul său din anul 2013³⁰. În perioada de monitorizare, expertul a întreprins vizite la instituțiile din regiunea transnistreană situate în Tiraspol, Bender și Rîbnița.

28 "Adunarea Generală a ONU cere Rusiei retragerea completă și necondiționată a trupelor sale din R.Moldova", <https://www.europalibera.org/a/ONU-moldova-rezolutie-retragerea-trupelor-ruse/29314184.html>. Accesat la 14 august 2018.

29 Declarația expertului ONU Thomas Hammarberg, ca urmare a vizitei sale efectuate în perioada 28 mai - 1 iunie 2018, <http://md.one.un.org/content/unct/moldova/ro/home/presscenter/press-releases/statement-by-senior-un-human-rights-expert-thomas-hammarberg-on-.html>. Accesat la 14 august 2018.

30 Raport privind Drepturile Omului în Regiunea Transnistreană a Republicii Moldova, de Thomas Hammarberg, expert superior (2013), <http://md.one.un.org/content/unct/moldova/ro/home/publications/joint-publications/report-on-human-rights-in-the-transnistrian-region-of-the-republ.html>. Accesat la 14 august 2018.

La finalul vizitei de monitorizare, expertul ONU a evidențiat următoarele acțiuni care ar trebui să reprezinte o prioritate în domeniul respectării drepturilor omului în regiunea transnistreană pentru reprezentanții administrației *de facto* și autoritățile constituționale, printre care:

- elaborarea unui plan de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru regiunea transnistreană;
- consolidarea instituțiilor și mecanismelor drepturilor omului;
- colectarea datelor consolidate și dezagregate în domeniul drepturilor omului;
- promovarea educației în domeniul drepturilor omului;
- colaborarea cu mass-media pentru a încuraja o cultură a drepturilor omului;
- instruirea colaboratorilor organelor de drept, personalului din domeniul asistenței medicale, personalului din domeniul educației dar și altor subiecți în domeniul respectării drepturilor omului;
- colaborarea cu reprezentanții societății civile;
- inițierea unei reforme în domeniul protecției drepturilor persoanelor cu dizabilități, inclusiv în ceea ce privește mecanismul de determinare a dizabilității, educația incluzivă, capacitatea juridică, implementarea reformelor privind *dezinstituționalizarea* persoanelor cu dizabilități mintale, etc.

Thomas Hammarberg a subliniat că numărul mare al cazurilor de arest și încarcerare, precum și condițiile de detenție precare, rămân în continuare a fi o problemă majoră. Potrivit expertului, violența în familie este încă răspândită în regiunea transnistreană, iar femeile se confruntă cu inegalități în viața socială, economică și politică.

Situația romilor din regiunea transnistreană a fost apreciată ca fiind gravă și îngrijorătoare. Mulți membri ai comunității sunt analfabeți și nu dețin documente de identitate. O mare parte a populației de etnie romă supraviețuiește la limita sărăciei. O bună parte din fetele și băieții de origine romă sunt marginalizați în grădinițe și școli. De asemenea, marea majoritate a persoanelor de etnie romă nu au un loc de muncă, iar cei care sunt angajați sunt discriminați la locul de muncă. Mulți romi trăiesc în case sărace, fără electricitate sau gaz, apă și servicii sanitare. Majoritatea persoanelor de etnie romă nu au acces la servicii medicale de calitate și la preț accesibil. Expertul apreciază că printre cei mai afectați sunt persoanele de etnie romă în etate, persoanele cu dizabilități și femeile.

Expertul a remarcat o creștere a nivelului de conștientizare a drepturilor omului în regiunea transnistreană. Expertul a menționat câteva domenii-cheie precum drepturile persoanelor cu dizabilități, prevenirea și tratamentul HIV/SIDA, al tuberculozei, în care situația în general s-a îmbunătățit. Schimbările de percepție cu privire la dizabilitate și de recunoaștere a drepturilor persoanelor cu dizabilități sunt evidente. Apariția unei platforme dinamice pentru persoanele cu dizabilități în cadrul societății civile, precum și a inițiativelor de succes care se axează pe creșterea accesibilității clădirilor și spațiilor publice, se numără printre evoluțiile pozitive care au fost menționate de expert.

Expertul a mai apreciat condițiile pentru identificarea și tratamentul HIV/SIDA și al tuberculozei în penitenciare, care s-au îmbunătățit considerabil. Planurile de consolidare a unităților de asistență medicală în cadrul unei instituții penitenciare specializate oferă o bună oportunitate pentru îmbunătățirea serviciilor medicale prestate deținuților.

În cadrul vizitei de monitorizare al expertului ONU, reprezentanții administrației de la Tiraspol au solicitat ca la nivelul ONU să fie desemnat un raportor special cu privire la situația în regiunea transnistreană sau să fie format un grup de monitorizare care s-ar ocupa cu problemele ce țin de soluționarea conflictului din regiunea transnistreană³¹. Reprezentantul administrației de la Tiraspol în procesul de negocieri, Vitalii Ignatiev, a afirmat că majoritatea problemelor în domeniul drepturilor omului din regiunea transnistreană se datorează nesoluționării conflictului transnistrean. Acesta consideră că implicarea ONU în procesul de reglementare al conflictului transnistrean ar depolitiza procesul. Raportul final de vizită al expertului ONU, Thomas Hammarberg va fi redactat și publicat până la finele anului 2018.

31 "Ce se întâmplă cu drepturile omului în Transnistria?" <http://newsmaker.md/rus/novosti/chto-proishodit-s-pravami-cheloveka-v-pridnestrove-tiraspol-predlagaet-sozdat-moni-37645>. Accesat la 14 august 2018.

Vizita Raportorului Special ONU privind situația apărătorilor drepturilor omului, Michael Forst

În perioada 25 – 29 iunie 2018, Raportorul Special al ONU privind situația apărătorilor drepturilor omului, Michel Forst s-a aflat într-o misiune de monitorizare în Republica Moldova. În cadrul vizitei sale, Raportorul Special a avut inclusiv întrevederi cu apărători ai drepturilor omului din regiunea transnistreană. De asemenea, acesta a avut întrevederi cu reprezentanții administrației *de facto* din regiunea transnistreană³².

Obiectivul vizitei raportorului a fost de a evalua, în spiritul cooperării și al dialogului, dacă Republica Moldova oferă elementele de bază unui mediu sigur și favorabil pentru apărătorii drepturilor omului. Vizita a încercat să răspundă la întrebarea dacă apărătorii drepturilor omului se simt în siguranță și abilitarea în Republica Moldova, inclusiv în regiunea transnistreană.

În regiunea transnistreană, Raportorul Special i-au atras atenția prevederile legislației privind ONG-urile, și îndeosebi introducerea unor restricții ale activităților de advocacy care au fost definite ca «activități politice», lucru care nu este în conformitate cu standardele internaționale.

În briefing-ul său, Raportorul special s-a expus că legislația privind organizațiile non-profit din regiunea transnistreană provoacă îngrijorări serioase, iar apărătorii drepturilor omului uneori nu simt că operează într-un mediu sigur și permisiv.

Amintim, că datorită intervenției Raportorului Special privind Apărătorii drepturilor omului, Michel Forst, cauza Asociației Promo-LEX a fost adusă în vizorul Consiliului ONU³³.

Reiterăm că Raportorul Special privind Apărătorii drepturilor omului, Michel Forst, împreună cu alți Raportori speciali, și-au exprimat îngrijorarea în privința procedurii penale inițiate de către serviciile de Securitate din regiunea transnistreană și aplicarea "măsurilor speciale de investigații" împotriva membrilor Promo-LEX, care potrivit Raportorului împiedică în mare măsură exercitarea dreptului la libertatea de exprimare și desfășurarea activității de monitorizare a încălcărilor drepturilor omului în regiune³⁴.

Raportul final va fi prezentat Consiliului ONU pentru Drepturile Omului de la Geneva, în martie 2019.

Activitatea Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa

La începutul anului 2018, Franco Frattini a devenit noul reprezentant special al președinției în exercițiu a OSCE pentru reglementarea transnistreană.³⁵ Acesta și-a început activitatea prin declarații care au trezit nedumerirea a numeroși actori, declarând spre exemplu pentru un post de televiziune rusă: *cererea Chișinăului de retragere a trupelor militare ruse din Transnistria e desprinsă de realitate*.³⁶ Aceste declarații au provocat reacțiile critice a numeroși experți ai societății civile.³⁷

Mai mult, trebuie să remarcăm și faptul că deschiderea, dialogul și colaborarea Misiunii OSCE în Republica Moldova cu organizațiile societății civile din țară practic lipsește. În special, Misiunea OSCE evită orice contact cu organizațiile care au semnat anumite declarații publice, prin care încercat să atragă atenția

32 Declarație de sfârșit de misiune a lui Michel Forst, Raportor Special al Națiunilor Unite privind situația apărătorilor drepturilor omului referitoare la vizita sa în Republica Moldova, <http://md.one.un.org/content/dam/unct/moldova/docs/End%20of%20mission%20Moldova%20Final%20RO.pdf>. Accesat la 14 august 2018.

33 "ONU (Geneva): Cazul Promo-LEX în vizorul Consiliului ONU pentru Drepturile Omului", <https://promolex.md/1908-onu-geneva-cazul-promo-lex-in-vizorul-consiliului-onu-pentru-drepturile-omului/?lang=ro>. Accesat la 14 august 2018.

34 OHCHR | Special Rapporteur on the situation of human rights defender, <https://www.ohchr.org/en/issues/srhndefenders/pages/srhndefendersindex.aspx>. Accesat la 14 august 2018.

35 "Franco Frattini este noul reprezentant special al președinției în exercițiu a OSCE pentru reglementarea transnistreană", <https://www.europalibera.org/a/28971218.html>. Accesat la 14 august 2018.

36 "Frattini: Cererea R.Moldova de retragere a trupelor ruse e desprinsă de realitate", <https://deschide.md/ro/stiri/politic/27447/Frattini-Cererea-RMoldova-de-retragere-a-trupelor-ruse-e-desprins%C4%83-de-realitate.htm>. Accesat la 14 august 2018.

37 "Victor Chirilă: „Dl. Frattini vorbește mai degrabă prin prisma Rusiei, decât prin prisma OSCE”, <https://www.europalibera.org/a/interviul-diminetii-victor-chirila/29123609.html>. Accesat la 14 august 2018.

asupra unor probleme grave în regiunea transnistreană.³⁸ Ulterior, reprezentanții ai organizațiilor societății civile și experți recunoscuți pe acest segment, au adus critici declarațiilor sau intențiilor unor funcționari ai Misiunii OSCE în Moldova, inclusiv acuzând lipsa de transparență și deschidere a Misiunii OSCE din Moldova.³⁹

În cadrul întrevederii din 27 martie 2018, Cristina Lesnic și Franco Frattini au discutat progresele înregistrate în realizarea celor 8 subiecte ce figurează în așa-numitul protocolul „Berlin plus”, și anume:

- 1) *Apostilarea actelor de studii din regiunea transnistreană;*
- 2) *Soluționarea dificultăților întâmpinate de școlile moldovenești cu predare în grafia latină;*
- 3) *Deschiderea podului dintre localitățile Gura Bâcului și Bâcioc;*
- 4) *Asigurarea accesului fermierilor din r-nul Dubăsari la terenurile agricole aflate după traseul Camenca –Tiraspol;*
- 5) *Organizarea interacțiunii în domeniul telecomunicațiilor;*
- 6) *Problema autovehiculelor cu plăci din regiunea transnistreană;*
- 7) *Eliminarea barierelor artificiale în calea liberei circulații;*
- 8) *Situația cauzelor penale intentate pe ambele maluri ale Nistrului.*

Pe lângă aceste subiecte, Vicepremierul Cristina Lesnic a subliniat alte 2 priorități privind:

- 1) *Acordarea unei atenții sporite situației din Zona de Securitate, cu menținerea stabilității, respectarea regimului existent în perimetrul acesteia și asigurarea funcționalității Comisiei Unificate de Control;*
- 2) *Situația privind respectarea drepturilor omului în regiunea transnistreană.*⁴⁰

1.3 AUTORITĂȚILE FEDERAȚIEI RUSE

În perioada de referință s-a anunțat despre înlocuirea lui Dmitri Rogozin, care a îndeplinit funcțiile de reprezentant special al Moscovei pentru regiunea transnistreană. Astfel, Rusia va avea doi reprezentanți pentru Republica Moldova. Unul va conduce Comisia interguvernamentală moldo-rusă și altul va îndeplini atribuțiile de reprezentant special al președintelui rus pentru regiunea transnistreană. Anterior, Rogozin cumula ambele misiuni.⁴¹

În perioada de referință, suportul necondiționat al Federației Ruse în regiunea transnistreană a continuat. Federația Rusă a expediat în regiunea transnistreană ajutor umanitar în sumă de 435 mln ruble rusești.⁴² Suportul militar s-a evidențiat nu doar prin prezența Grupului Operativ al Trupelor Ruse (GOTR), dar mai ales prin activitățile acestuia. GOTR continuă să ofere lecții de patriotism tinerilor din regiune⁴³, antrenează elevii „școlii suvoroviste” de la Tiraspol,⁴⁴ defilează nestingherit⁴⁵ și efectuează manevre militare fără niciun impediment.⁴⁶ În cel din urmă caz, Biroul de reintegrare de la Chișinău a sesizat Misiunea OSCE în legătură cu deplasarea neautorizată a unor coloane de tehnică militară prin

38 "Nistrealism. De ce la Chișinău s-au speriat de „diplomația reală” a reprezentantului special al OSCE Franco Frattini”, <http://newsmaker.md/rom/noutati/nistrealism-de-ce-la-chisinau-s-au-speriat-de-diplomatia-reala-a-reprezentantului-36676>. Accesat la 14 august 2018.

39 "Promo-LEX regretă activitatea netransparentă a Misiunii OSCE din Moldova. Solicitățile asociației”, <http://tv8.md/2018/03/26/promo-lex-regreata-activitatea-netransparenta-a-misiunii-osce-din-moldova-solicitarile-asociației/>. Accesat la 14 august 2018.

40 "Întrevederea Viceprim-ministrului Cristina Lesnic cu Reprezentantul special al Președinției în exercițiu a OSCE pentru reglementarea transnistreană Franco Frattini”, <http://gov.md/ro/content/intrevederea-viceprim-ministrului-cristina-lesnic-cu-reprezentantul-special-al-presedintiei>. Accesat la 14 august 2018.

41 "Dmitri Rogozin va fi înlocuit în funcția de reprezentant special al Rusiei pentru regiunea transnistreană”, <https://www.moldpres.md/news/2018/06/22/18005336>. Accesat la 14 august 2018.

42 "O nouă tranșă a ajutorului umanitar rus”, <https://novostipmr.com/ru/news/18-03-28/postupil-ocherednoy-tranș-rossiyskoy-gumanitarnoy-pomoshchi>. Accesat la 14 august 2018.

43 "Trupele ruse de ocupație din Transnistria dau lecții de patriotism tinerilor din regiune”, <https://deschide.md/ro/stiri/social/29674/Trupele-ruse-de-ocupa%C8%9Bie-din-Transnistria-dau-lec%C8%9Bii-de-patriotism-tinerilor-din-regiune.htm>. Accesat la 14 august 2018.

44 "Militarii ruși de ocupație din Transnistria antrenează elevii „școlii suvoroviste” de la Tiraspol”, <https://deschide.md/ro/stiri/social/30316/Militarii-ru%C8%99i-de-ocupa%C8%9Bie-din-Transnistria-antreneaz%C4%83-elevii-%E2%80%9E%C8%99colii-suvoroviste%E2%80%9D-de-la-Tiraspol.htm>. Accesat la 14 august 2018.

45 "Moscova sfidează Chișinăul. Trupele ruse de ocupație au defilat la Tiraspol”, <https://deschide.md/ro/stiri/social/30601/FOTO--Moscova-sfideaz%C4%83-Chi%C8%99in%C4%83ul-Trupele-ruse-de-ocupa%C8%9Bie-au-defilat-la-Tiraspol.htm>. Accesat la 14 august 2018.

46 "Noi manevre militare efectuate de Grupul Operativ de Trupe Ruse (GOTR) din regiunea transnistreană”, <https://www.europalibera.org/a/29293318.html>. Accesat la 14 august 2018.

perimetrul Zonei de Securitate.

Sub aspect politic, în prima jumătate a anului 2018 au existat mai multe acțiuni prin care Federația Rusă a continuat susținerea sub toate aspectele și necondiționat regimul de la Tiraspol. Acordarea netransparentă a cetățeniei Federației Ruse pentru locuitorii din regiunea transnistreană rămâne o tendință obișnuită. În anul 2017, în jur de 9.185 de locuitori ai regiunii transnistrene au primit cetățenie rusă.⁴⁷ La începutul anului 2018, a fost simplificată procedura de obținere a cetățeniei ruse pentru locuitorii din raioanele de est și mun. Bender.⁴⁸ Mai mult, în presă au apărut mărturii precum că în localitățile aflate sub controlul regimului de la Tiraspol este încurajată și favorizată procedura de obținere a cetățeniei ruse de către toți locuitorii regiunii.⁴⁹ Informația nu poate fi verificată deoarece acest teritoriu rămâne închis pentru monitorizare și pentru accesul liber al diplomaților, jurnaliștilor ori al apărătorilor drepturilor omului.

La 18 martie 2018, în Federația Rusă au fost organizate alegeri prezidențiale. Cu această ocazie, autoritățile Federației Ruse au decis deschiderea a 27 de secții de votare în Republica Moldova. Dintre acestea, 3 au fost constituite pe teritoriul controlat de autoritățile constituționale și alte 24 au fost constituite în regiunea transnistreană a Republicii Moldova.⁵⁰ După alegeri, Ambasada Federației Ruse în Republica Moldova a oferit distincții membrilor "comisiilor electorale" din regiunea transnistreană.⁵¹

Drept concluzie, putem spune că o parte din teritoriul Republicii Moldova este administrat de parcă ar fi un teritoriu al Federației Ruse, contrar declarațiilor oficiale ale autorităților ruse, (inclusiv la CtEDO) și contrar normelor dreptului internațional și documentelor bilaterale semnate și ratificate atât de Republica Moldova cât și de Federația Rusă. În același timp, din perspectiva promovării, apărării sau monitorizării situației privind drepturile omului situația rămâne una îngrijorătoare, deoarece aspectele politice și geopolitice descrise, mențin populația acestui spațiu într-un vacuum juridic, unde lipsesc instrumentele și mecanismele eficiente de promovare, monitorizare și apărare a drepturilor fundamentale ale omului. Indiferent de cetățenia acestora, victimele nu pot fi apărute eficient sau reabilitate, fapt inadmisibil din perspectiva Convenției Europene a Drepturilor Omului. În schimb, cetățenia rusă acordată tuturor locuitorilor din acest teritoriu al Republicii Moldova, oricum nu protejează potențialele victime de abuzurile regimului *de facto* de la Tiraspol, iar autoritățile ruse evită să își apere cetățenii atunci când aceștia solicită ajutor Ambasadei Federației Ruse din Chișinău. Respectiv, noii cetățeni ruși din regiunea transnistreană a Republicii Moldova sunt înrolați în structurile paramilitare transnistrene sau în forțele rusești din acest teritoriu, însă nu sunt protejați împotriva abuzurilor și nu sunt apărați atunci când devin victime ale încălcărilor grave ale drepturile lor fundamentale.

1.4 ADMINISTRAȚIA DE FACTO A REGIUNII

Administrația *de facto* de la Tiraspol a fost destul de activă în prima jumătate a anului 2018. Liderii de la Tiraspol s-au întâlnit cu delegația Uniunii Europene în Moldova,⁵² cu Ambasadorul SUA în Moldova,⁵³ cu reprezentantul special al Ucrainei în procesul de negocieri pentru reglementarea transnistreană,⁵⁴ vicepremierul rus Dmitri Rogozin⁵⁵ etc. Întâlniri în care drepturile omului nu au fost discutate sau au fost discutate extrem de superficial.

47 "În anul 2017, 9,185 locuitori ai Transnistriei au primit cetățenia rusă", <http://newsmaker.md/rus/novosti/pridnestrove-ne-ohladelo-skolko-pridnestrovtsev-poluchili-rossiyskoe-grazhdanstvo-36021>. Accesat la 14 august 2018.

48 "Să obții cetățenia Rusie acum e mai simplu", <https://tv.pgtrk.ru/ru/news/20180523/70676>. Accesat la 14 august 2018.

49 "Transnistria // Rușii umblă din casă în casă și obligă locuitorii să solicite cetățenia rusă", <https://goo.gl/U8m5yE>. Accesat la 14 august 2018.

50 Organizarea alegerilor prezidențiale ruse în Republica Moldova – inclusiv în regiunea transnistreană – are loc prin încălcarea dreptului internațional și a drepturilor omului, <https://promolex.md/11949-organizarea-alegerilor-prezidentiale-ruse-in-republica-moldova-inclusiv-in-regiunea-transnistreana-are-loc-prin-incalcarea-dreptului-international-si-a-drepturilor-omului/?lang=ro>. Accesat la 14 august 2018.

51 "Distincții de la Ambasada Rusiei pentru membrii secțiilor de votare din Râbnița", <https://www.youtube.com/watch?v=06Z2Q2FaXCc>. Accesat la 14 august 2018.

52 "V. Krasnoselskii a primit delegația UE", <http://pridnestrovie-daily.net/archives/27060>. Accesat la 14 august 2018.

53 "În Transnistria a ajuns delegația SUA", <https://www.youtube.com/watch?v=YOT0QbQquMQ>. Accesat la 14 august 2018.

54 "V. Krasnoselskii s-a întâlnit cu Reprezentantul Special al Ucrainei în procesul de negocieri pentru reglementarea transnistreană", <https://novostipmr.com/ru/news/18-01-26/vadim-krasnoselskiy-vstretilsya-so-specpredstavitelem-ukrainy-po>. Accesat la 14 august 2018.

55 "V. Krasnoselskii și D. Rogozin au discutat dezvoltarea ruso-transnistreană în domeniul comerțului", <https://novostipmr.com/ru/news/18-04-02/vadim-krasnoselskiy-i-dmitriy-rogozin-obsudili-razvitie>. Accesat la 14 august 2018.

La începutul anului, în urma întâlnirii tuturor structurilor administrației *de facto* de la Tiraspol, au fost planificate circa 110 acțiuni și activități pentru anul 2018 - formalizate în urma a 8.800 de adresări din partea locuitorilor regiunii transnistrene. Nu este clar câte dintre aceste acțiuni planificate se referă la protecția drepturilor omului, însă cele mai mediatizate de către mass-media locală sunt cele de ordin social și economic.⁵⁶

În perioada de referință, administrația *de facto* de la Tiraspol s-a evidențiat prin mai multe decizii controversate. Prima dintre ele este interzicerea tratării pacienților cu boli periculoase și deosebit de periculoase de către specialiști din cadrul organizațiilor cu capital străin.⁵⁷

O altă decizie cu efecte negative pentru locuitorii regiunii transnistrene este modificarea "Codului vamal" local și introducerea așa-numitei viniete.⁵⁸ Asociația Promo-LEX primind o serie de plângeri din partea locuitorilor satului Doroțcaia, raionul Dubăsari a solicitat intervenția Biroului Politici de Reintegrare. În răspunsul recepționat, se menționa că această problemă și alte aspecte ale libertății de circulație este în atenția Guvernului și sunt sarcini prioritate pentru anul 2018. Această problemă a constituit și subiectul de bază în cadrul ședinței Guvernamentale pentru reintegrarea țării care a avut loc la 18 aprilie 2018.

Analizând activitatea "împuternicitului pentru drepturile omului" potrivit site-ului oficial,⁵⁹ identificăm că această structură are o activitate mai mult formală decât substanțială. În prima jumătate a anului 2018, "împuternicitul pentru drepturile omului" a efectuat două vizite în locurile de detenție din regiune: Izolatorul de detenție provizorie din Tiraspol (ИВС)⁶⁰ și Penitenciarul nr. 1 (УИИ-1).⁶¹ Potrivit declarațiilor oficiale, nimeni nu s-a plâns de condițiile de detenție. La mijlocul lunii mai al anului curent, a fost aprobat raportul "împuternicitului pentru drepturile omului" local. Curios e faptul că înainte de a fi audiat de către "Sovietul Suprem", acest raport nu a fost făcut public. Aceste momente ridică mari semne de întrebare referitor la autonomia, independența și obiectivitatea acestei "instituții", care se dorește a fi un promotor al drepturilor omului în regiunea transnistreană.⁶²

La 1 iunie 2018, a intrat în vigoare „legea” privind investițiile în regiunea transnistreană. Scopul „adoptării” acestei „legi” constă în atragerea investițiilor străine prin facilități fiscale avantajoase, acordate investitorilor.⁶³ Toate acestea au loc în timp ce numărul antreprenorilor care acuză structurile de forță locale de diverse abuzuri împotriva activității lor. În ultimul an, Asociația Promo-LEX a recepționat petiții de la mai mulți antreprenori locali care reclamă presiuni și abuzuri din partea administrației *de facto* de la Tiraspol.

Fenomenul escrocheriilor în proporții deosebit de mari din regiune nu ocolește nici resursele financiare alocate de Federația Rusă. În iunie 2017, a fost publicată o investigație jurnalistică în centrul căreia se afla Organizația neguvernamentală rusă "Integrarea Eurasiatică", afiliată lui Dmitri Rogozin. Prin intermediul acestui ONG erau transmise bunuri direct de la Moscova la Tiraspol, fără informarea, acordul sau implicarea autorităților constituționale de la Chișinău, așa cum prevăd acordurile internaționale, inclusiv cele bilaterale.⁶⁴ Ca urmare a lipsei de transparență și control, la începutul anului 2018, observăm că același ONG se face vinovat de prejudicierea locuitorilor din regiunea transnistreană cu peste 2 mln dolari.⁶⁵

56 "110 de sarcini", <http://www.vspmr.org/news/supreme-council/110-zadach.html>

57 Lista bolilor periculoase și deosebit de periculoase pentru om și animale al cărui tratament este interzis organizațiilor care primesc fonduri de peste hotare, <http://gov-pmr.org/item/12055>. Accesat la 14 august 2018.

58 "Au fost modificate regulile de admitere temporară a autovehiculelor cu numere străine", <https://tsv.md/izmenilis-usloviya-vremennogo-voza-avtomobilej-na-inostrannyx-nomerax/>. Accesat la 14 august 2018.

59 <http://ombudsmanpmr.org/> Accesat la 14 august 2018.

60 Vizită din 7 iunie 2018, <http://ombudsmanpmr.org/> Accesat la 14 august 2018.

61 "Reprezentanții "RMN" au vizitat Penitenciarul nr. 1 din Hlinaia", <http://gsinpmr.org/article/predstaviteli-organov-gosudarstvennoy-vlasti-pmr-posetili-uin-1-gsin-myu-pmr>. Accesat la 14 august 2018.

62 "Drepturile omului mai presus de orice", <http://vspmr.org/news/supreme-council/prava-cheloveka-previshe-vsego1.html>. Accesat la 14 august 2018.

63 Legea RMN privind suportul guvernamental al activităților investiționale, <http://www.president.gospmr.org/pravovye-akty/zakoni/zakon-pridnestrovskoy-moldavskoy-respubliki-o-gosudarstvennoy-podderjke-investitsionnoy-deyatelnosti.html>. Accesat la 14 august 2018.

64 "Transnistria: Drumul de contrabandă Moscova-Tiraspol", <https://www.rise.md/articol/drumul-de-contrabanda-moscova-tiraspol/>. Accesat la 14 august 2018.

65 "Oameni simpli au fost prejudiciați în cazul construcției umanitare pe linia ONG-ului "Integrare Euroasiatică", <https://tsv.md/40-stroitelnyx-predpriyatij-pridnestrovy-byli-obmanuty-na-2-milliona-dollarov/>. Accesat la 14 august 2018.

În raportul precedent am menționat că anul 2018 a fost declarat în regiunea transnistreană „Anul posibilităților egale”. Scopul declarat a fost sensibilizarea opiniei publice asupra situației persoanelor cu dizabilități.⁶⁶ În martie 2018, a fost aprobat planul ”republican” al evenimentelor și acțiunilor ce urmează a fi efectuate. În acest plan se regăsesc peste 50 de acțiuni care sunt separate pe domenii specifice: asigurare socială, ”activitate legislativă”, educație, informare etc. Potrivit reprezentanților administrației *de facto* de la Tiraspol cea mai importantă acțiune este modificarea ”cadrelui legal” actual în scopul interzicerii discriminării acestor categorii de persoane.⁶⁷ În perioada de referință au fost organizate o serie de întâlniri și mese rotunde în care au fost discutate problemele persoanelor cu dizabilități. La 27 iunie 2018, ”Sovietul Suprem” a adoptat o hotărâre prin care ”RMN” ar fi aderat la Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități. Această ”aderare” este una formală din moment ce ”RMN” nu este recunoscută de către comunitatea internațională. Potrivit informațiilor locale, în regiunea transnistreană locuiesc mai mult de 21 mii de persoane cu dizabilități, dintre care 1341 sunt minori.⁶⁸ Persoanele cu dizabilități întâmpină probleme în întreaga țară, totuși din cauza accesului restricționat și lipsa remediilor juridice de protecție a drepturilor omului, aceste probleme sunt mai accentuate în regiunea transnistreană.

Potrivit jurisprudenței CtEDO, ”instanțele de judecată” din regiunea transnistreană nu funcționează pe o bază constituțională ce reflectă o tradiție juridică compatibilă cu Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Ținând cont de acest aspect, vom încerca totuși să trecem în revistă o analiză actualizată a situației din ”justiția transnistreană”.

În raportul precedent, Promo-LEX a constatat că prezumția nevinovăției este flagrant încălcată de către structurile locale de forță, iar sursele de mass-media preiau comunicatele de presă ale acestora fără a le adapta.⁶⁹ În perioada ianuarie-iunie 2018, aceste practici au continuat.⁷⁰ De asemenea, continuă practicile de răpire⁷¹ și intimidare a persoanelor⁷² atât în Moldova cât și în țara vecină Ucraina.⁷³

Irina Șkiliniuk, nora unui deputat din ”Sovietul Suprem” și soția șefului ”departamentului vamal” din regiunea transnistreană, a accidentat mortal o minoră pe trecerea de pietoni. Pentru că pe rețelele sociale apăruse informații despre inacțiunile structurilor de forță locale, la 2 octombrie 2017, locuitorii nemulțumiți au protestat la locul tragediei. Spiritul civic în regiunea transnistreană este extrem de scăzut, astfel acest protest a fost unul dintre puținele din ultima perioadă. În februarie 2018, ”Judecătoria Bender” a condamnat-o pe Irina Șkiliniuk la 2 ani privațiune de libertate cu suspendarea condiționată a executării pedepsei.⁷⁴ Astfel, observăm că în cazul Kruglova, o femeie de vârstă înaintată, învinuită de huliganism, este condamnată la privațiune de libertate cu executarea pedepsei,⁷⁵ o persoană care nu este de acord cu opinia oficială a regimului privind rolul pozitiv sau meritele Federației Ruse în menținerea păcii, securității și stabilității în regiune, poate fi privată de libertate până la 3 ani,⁷⁶ iar o altă persoană,

66 RAPORT | Drepturile omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova/Iulie – Decembrie 2017, <https://promolex.md/wp-content/uploads/2018/02/Raport-DO-2017-ROM-web-1.pdf>. Accesat la 14 august 2018.

67 ”A fost confirmat planul activităților pentru Anul posibilităților egale”,

<https://novostipmr.com/ru/news/18-03-20/utverzhdyon-plan-meropriyatij-po-godu-ravnyh-vozmozhnostey>. Accesat la 14 august 2018.

68 ”RMN a aderat la Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități”, <https://novostipmr.com/ru/news/18-06-27/pridnestrove-prisoedinilos-k-konvencii-o-pravah-invalidov-2006>. Accesat la 14 august 2018.

69 RAPORT | Drepturile omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova/Iulie – Decembrie 2017, <https://promolex.md/wp-content/uploads/2018/02/Raport-DO-2017-ROM-web-1.pdf>. Accesat la 14 august 2018.

70 ”Extorcau și au fost prinși”, <https://www.mvdpmr.org/kriminalnie-novosti/25547-vymogali-imushchestvo-i-popalis.html>. Accesat la 14 august 2018.

”La locul săvârșirii infracțiunii a fost reținută o hoată”, <https://mvdpmr.org/kriminalnie-novosti/26016-sladkaya-zhizn.html>. Accesat la 14 august 2018.

71 ”Doi polițiști transnistreni, reținuți în Ucraina. Au încercat să răpească un locuitor din Odesa” <https://deschide.md/ro/stiri/social/26160/Doi-poli%C8%9Bi%C8%99ti-transnistreni-re%C8%9Binu%C8%9Bi-%C3%AEn-Ucraina-Au-%C3%AEncercat-s%C4%83-r%C4%83peasc%C4%83-un-locuitor-din-Odesa.htm>. Accesat la 14 august 2018.

72 ”Separatiștii transnistreni au tras în pescarii moldoveni de la Nistru”, <https://deschide.md/ro/stiri/social/33192/Separati%C8%99tii-transnistreni-au-tras-%C3%AEn-pescarii-moldoveni-de-la-Nistru.htm>. Accesat la 14 august 2018.

73 ”MGB-ul din Transnistria, implicat în organizarea incendiilor Uniunii maghiarilor din Ucraina”, <https://deschide.md/ro/stiri/social/27395/MGB-ul-din-Transnistria-implicat-%C3%AEn-organizarea-incendiilor-Uniunii-maghiarilor-din-Ucraina.htm>. Accesat la 14 august 2018.

74 ”Dosar condiționat. În Transnistria a fost condamnată Irina Șkiliniuk, care a accidentat mortal o elevă pe trecerea de pietoni”, <http://newsmaker.md/rus/novosti/uslovoe-delo-v-pridnestrove-vynesli-prigovor-irine-shkilnyuk-sbivshey-nasmert-shk-36299>. Accesat la 14 august 2018.

75 ”Judecătoria Tiraspol a majorat sentința dnei Olga Kruglova cu 6 luni de privațiune de libertate”, <http://dnestr.tv/6373-tiraspol-sud-po-delu-kruglovoy-ozhidaem-resheniya.html>. Accesat la 14 august 2018.

76 RAPORT | Drepturile omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova/Iulie – Decembrie 2017, <https://promolex.md/11630-raport-drepturile-omului-in-regiunea-transnistreana-a-republicii-moldovaiulie-decembrie-2017/?lang=ro>. Accesat la 14 august 2018.

pentru omor "primește" privațiune de libertate cu suspendarea condiționată a pedepsei.

Un alt eveniment ce reflectă calitatea "justiției transnistrene" este situația din 3 iunie 2018, când reprezentanții "miliției" au reținut mai multe persoane care au participat la întrunirea publică din 2 iunie 2018. Prin intermediul întrunirilor, persoanele și-au exprimat nemulțumirea față de problemele sociale care se agravează în regiunea transnistreană. Persoanele reținute au fost escortate la sediul miliției din orașul Tiraspol unde au fost învinuite potrivit art. 20.2. alin. (3) "codul contravențional" local – încălcarea regulilor de către participanții la o întâlnire publică, și pedepsite cu 3, 5 și 10 zile de "arest administrativ".⁷⁷

O altă problemă evidențiată în rapoartele precedente, care a continuat și în perioada de referință este presiunea permanentă a administrației *de facto* de la Tiraspol asupra libertății de exprimare din regiunea transnistreană. O situație reprezentativă este cazul Bondarenko – persoana care a fost amendată pentru lezarea onoarei și demnității așa-zisului ministru de interne de la Tiraspol.⁷⁸ Pentru că nu avea de unde să achite amenda, prietenii și cunoscuții au încercat s-o ajute. Au improvisat câteva vase în care oamenii puteau să strângă banii necesari - două căldări pe care era scris "pentru onoarea și demnitatea ministrului". Venind reprezentanții "miliției", dna Bondarenko le-a spus că de fapt "ministrul" nu are onoare. Pentru aceste afirmații, aceasta ar fi fost sancționată conform art. 17.14 "codul contravențional" local (insultă).⁷⁹

O altă situație similară este închiderea unui ziar incomod local. Ziarul „Profsoiuznîe vesti” din stânga Nistrului și-a încetat activitatea, ca urmare a modificării "legislației" de către "Sovietul Suprem" de la Tiraspol.⁸⁰ Proprietara ziarului și redactoarea-șefă, Ludmila Covali, consideră că administrația *de facto* s-a răzbunat împotriva ei pentru că publicația nu a susținut actuala putere la ultimele alegeri. Unul dintre puținii jurnaliști independenți din regiunea transnistreană a confirmat presiunile la care sunt supuși jurnaliștii.⁸¹ Cu regret, astfel de cazuri sunt reprezentative pentru societățile nedemocratice și autoritare, în care sistemul judiciar nu funcționează.

Despre problemele "justiției transnistrene" s-a discutat în cadrul unei întâlniri la "Judecătoria Supremă", la care a participat liderul de la Tiraspol, "Procurorul General", reprezentanți ai "Guvernului", "Comitetului de anchetă". Principalele îngrijorări menționate au fost: tergiversarea examinării cauzelor civile și penale; calitatea proastă a anchetelor penale; lipsa transparenței procesului judiciar și nu în ultimul rând procentajul mare al sentințelor de achitare.⁸²

77 "Oleg Horjan: Au început arestările oamenilor", <http://dnestr.tv/6794-oleg-horzhan-nachalis-aresty-lyudey-menyha-skrutitili-bili-sotrudniki-milicii.html>. Accesat la 14 august 2018.

78 RAPORT | Drepturile omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova/Iulie – Decembrie 2017, <https://promolex.md/11630-raport-drepturile-omului-in-regiunea-transnistreana-a-republicii-moldovaiulie-decembrie-2017/?lang=ro>. Accesat la 14 august 2018.

79 "Cum în Transnistria jurnaliștii sunt intimidati", <https://www.facebook.com/groups/826683500748711/permalink/1629919603758426/>. Accesat la 14 august 2018.

80 "Autoritățile de la Tiraspol au modificat legislația locală pentru a închide un ziar incomod", <http://media-azi.md/ro/stiri/autorit%C4%83%C8%9Bile-de-la-tiraspol-au-modificat-legisla%C8%9Bia-local%C4%83-pentru-%C3%AEnchide-un-ziar-incomod>. Accesat la 14 august 2018.

81 "Grigorii Volovoi, jurnalist din regiunea transnistreană: „Fără o susținere internațională și corporativă jurnaliștii nu vor putea să se simtă în siguranță", <http://media-azi.md/ro/stiri/grigorii-volovoi-jurnalist-din-regiunea-transnistrean%C4%83-%E2%80%9Ef%C4%83r%C4%83-o-sus%C8%9Binere-interna%C8%9Bional%C4%83-%C8%99i>. Accesat la 14 august 2018.

82 "Stabilind priorități", http://pridnestrovie-daily.net/archives/25780?utm_source=snap&utm_medium=FB&utm_campaign=gazeta-p. Accesat la 14 august 2018.

V. Krasnoselskii la ședința cu "judecătorii" de la "Judecătoria Supremă de la Tiraspol"

Sursa: <http://www.president.gospmr.org/press-sluzhba/foto/conferences/glava-gosudarstva-prinyal-uchastie-v-rabote-plenuma-verhovnogo-suda-pmr.html>

2. PROBLEME ACTUALE

2.1 MONITORIZAREA IMPLEMENTĂRII DECIZIILOR PROTOCOLARE

În noiembrie 2017, au fost semnate o serie de decizii protocolare între reprezentanții politici de la Chișinău și Tiraspol – decizii ce vizează angajamente asumate în "Decizia protocolară de la Berlin" și care privesc nemijlocit situația drepturilor omului în regiunea transnistreană: libertatea de circulație, situația școlilor cu predare în grafia latină, apostilarea actelor de studii eliberate de instituțiile locale și terenurile fermierilor din Dubăsari aflate după traseul Rîbnița-Tiraspol.

Realizarea mecanismului din anul 2006 referitor la prelucrarea terenurilor agricole

Referitor la situația terenurilor agricole, Guvernul Republicii Moldova continuă măsurile de susținere. Astfel, în scopul susținerii celor 5500 de proprietari din raionul Dubăsari, care nu au avut acces la terenurile agricole amplasate după traseul Rîbnița-Tiraspol, Guvernul de la Chișinău a decis acordarea mijloacelor financiare sub forma unor plăți directe pentru anul 2017¹ și anul 2018.² Plățile vor fi acordate în baza unui regulament elaborat și aprobat de Consiliul raional Dubăsari, în condiții de transparență și echitate.

Inițial, potrivit deciziei protocolare din noiembrie 2017, accesul la terenurile agricole urma să fie acordat după două luni de la momentul în care autoritățile de la Chișinău pregăteau tot setul de documente. Ulterior s-a decis ca începând cu 1 august 2018, fermierii din Dubăsari vor avea acces necondiționat la terenurile agricole de după traseul Rîbnița-Tiraspol pentru un termen de 20 de ani.³ În aceste condiții, proprietarii nu sunt de acord cu afirmația că accesul este necondiționat. Or, pe de o parte accesul la aceste terenuri agricole este limitat în timp - 20 de ani, iar pe de altă parte proprietarii de terenuri vor avea acces doar după eliberarea unor certificate, emise de către administrația *de facto* a or. Dubăsari.⁴

Funcționarea școlilor moldovenești cu predare în grafie latină

La 31 ianuarie 2018, au intrat în vigoare "modificările legislative" care ar reglementa activitatea școlilor cu predare în grafia latină din regiunea transnistreană. Potrivit acestor modificări, procedura și condițiile de încheiere a contractelor de locațiune a bunurilor de stat și municipale de către organizațiile de învățământ general cu predare în grafie latină vor fi stabilite de pretinsul Guvern de la Tiraspol.⁵ Ulterior, de către instituțiile de învățământ au fost semnate contracte de locațiune pe un termen de 10 ani, cu plata chiriei lunare simbolice, în mărime de 1000 lei moldovenești.

Potrivit directorilor instituțiilor de învățământ cu predare în grafia latină, tarifele pentru serviciile comunale au rămas neschimbate, iar libera circulație, transportarea materialelor didactice și a produselor alimentare rămâne în continuare o problemă ce creează obstacole pentru activitatea liberă a instituțiilor de învățământ. Aceste probleme sunt recunoscute și de către Guvernul de la Chișinău, care a declarat că

1 "Guvernul alocă 8 milioane de lei proprietarilor de terenuri agricole amplasate după traseul Rîbnița-Tiraspol", <https://gov.md/ro/content/guvernul-aloca-8-milioane-de-lei-proprietarilor-de-terenuri-agricole-amplasate-dupa-traseul>. Accesat la 14 august 2018.

2 "Guvernul va aloca plăți directe pentru proprietarii de terenuri agricole amplasate după traseul Rîbnița-Tiraspol, pentru anii 2017-2018", <https://gov.md/ro/content/guvernul-va-aloca-plati-directe-pentru-proprietarii-de-terenuri-agricole-amplasate-dupa>. Accesat la 14 august 2018.

3 "Guvernul a soluționat pentru un termen de 20 de ani problema terenurilor din stînga Nistrului aparținând raionului Dubăsari", <https://gov.md/ro/content/guvernul-solutionat-pentru-un-termen-de-20-de-ani-problema-terenurilor-din-stanga-nistrului>. Accesat la 14 august 2018.

4 "Întrevederea Viceprim-ministrului Cristina Lesnic cu Reprezentantul special al Președinției în exercițiu a OSCE pentru reglementarea transnistreană Franco Frattini", <http://gov.md/ro/content/intrevederea-viceprim-ministrului-cristina-lesnic-cu-reprezentantul-special-al-presedintiei>. Accesat la 14 august 2018.

5 Legea nr. 18-ZD-VI despre modificarea Legii privind arenda municipală, <https://pravopmr.ru/View.aspx?id=%2b26e54Q3UABvDkwwcPUtCA%3d%3d&q=%D0%BE%D0%B1+%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B5>. Accesat la 14 august 2018.

urmează a fi rezolvate și aspectele ce țin de asigurarea circulației elevilor/ profesorilor/ materialelor didactice fără aplicarea regimurilor de notificare prealabilă.⁶

Aplicarea apostilei pe actele de studii din regiunea transnistreană

La ședința Executivului din 7 februarie 2018 a fost aprobată Hotărârea Guvernului „Cu privire la completarea punctului 9 din Regulamentul privind aplicarea apostilei”, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.163 din 15 februarie 2007. Prevederile actului normativ nominalizat creează premise ca absolvenții instituțiilor de învățământ superior din regiunea transnistreană, în particular cei de la Universitatea „Taras Șevcenco”, să-și poată continua studiile sau să se angajeze în câmpul muncii în străinătate.

Procedura de apostilare și modelul diplomei au fost elaborate și agreeate la nivelul experților sectoriali de pe ambele maluri ale Nistrului, cu luarea în considerare a recomandărilor formulate de experții europeni (referitor la caracterul neutru al diplomei și al ștampilei și cu evitarea utilizării unor însemne pseudostatale) și a exigențelor stabilite prin Convenția de la Haga cu privire la suprimarea cerinței supralegalizării actelor oficiale străine din 5 octombrie 1961, prevederile căreia au intrat în vigoare pentru Republica Moldova începând cu data de 16 martie 2007.⁷

La 6 februarie 2018, Ministrul Educației, Culturii și Cercetării a emis Ordinul „Cu privire la conținutul formularului tipului de diplomă în învățământul superior”. Prin acest document a fost aprobat modelul de diplomă, ce urmează a fi eliberată de Universitatea „Taras Șevcenco” din Tiraspol la finalizarea programelor de studii în învățământul superior, precum și au fost dispuse alte acțiuni procedurale, pe care trebuie să le întreprindă autoritățile de resort pentru a asigura caracterul funcțional al procedurii de apostilare a actelor de studii emise în regiunea transnistreană.⁸ Între timp, la 20 martie 2018, la Direcția apostilă din cadrul Ministerului Justiției a fost depus primul act de studii emis de către Universitatea „Taras Șevcenco” din Tiraspol, conform modelului agreeat în procesul de negocieri și cu prezența elementelor neutre.⁹ În luna mai al anului curent, erau apostilate peste 41 de diplome transnistrene,¹⁰ iar până la 25 iunie 2018 au fost apostilate peste 87 de diplome.¹¹

Deschiderea podului Gura Bâcului – Bâcioc

Circulația pe podul de la Gura Bâcului – Bâcioc, reparat din fondurile europene, rămâne dificilă din cauza posturilor ilegale, instaurate imediat după redeschiderea podului. Libera circulație și eliminarea tuturor obstacolelor nejustificate au fost declarate ca fiind priorități permanente ce urmează a fi implementate în corespundere cu prevederile Acordului din 21 iulie 1992 privind principiile reglementării pașnice a conflictului armat din zona transnistreană a Republicii Moldova și ale Deciziei protocolare din 27 februarie 2014 privind anumite aspecte ale libertății de circulație a populației nu se respectă. Aceste exemple demonstrează că administrația *de facto* de la Tiraspol nu respectă careva înțelegeri sau angajamente și participă în cadrul diverselor întrevederi sau programe ale organizațiilor internaționale doar pentru a beneficia de pe urma acestora și fără a respecta careva valori ce țin de drepturile și libertățile fundamentale ale omului.

6 „Întrevederea Viceprim-ministrului Cristina Lesnic cu Reprezentantul special al Președinției în exercițiu a OSCE pentru reglementarea transnistreană Franco Frattini”, <http://gov.md/ro/content/intrevederea-viceprim-ministrului-cristina-lesnic-cu-reprezentantul-special-al-presedintiei>. Accesat la 14 august 2018.

7 „Guvernul a aprobat procedura de aplicare a apostilei pe actele de studii emise în regiunea transnistreană”, <https://gov.md/ro/content/guvernul-aprobat-procedura-de-aplicare-apostilei-pe-actele-de-studii-emise-regiunea>. Accesat la 14 august 2018.

8 „Ministerul Educației, Culturii și Cercetării a aprobat formularul diplomei eliberate de Universitatea „Taras Șevcenco” din Tiraspol, care urmează a fi supus apostilării”, <https://gov.md/ro/content/ministerul-educației-culturii-si-cercetării-aprobat-formularul-diplomei-eliberate-de>. Accesat la 14 august 2018.

9 „Procesul de apostilare a actelor de studii din regiunea transnistreană a demarat”, <https://gov.md/ro/content/procesul-de-apostilare-actelor-de-studii-din-regiunea-transnistreana-demarat>. Accesat la 14 august 2018.

10 „Chișinăul a apostilat 41 de diplome transnistrene. În ce țări vor să plece absolvenții de la Tiraspol?”, <https://deschide.md/ro/stiri/social/31354/Chi%C8%99in%C4%83ul-a-apostilat-41-de-diplome-transnistrene-%C3%8En-ce-%C8%9B%C4%83ri-vor-s%C4%83-plece-absolven%C8%9Bii-de-la-Tiraspol.htm>. Accesat la 14 august 2018.

11 „Policy Brief, IDIS Viitorul: Evaluarea implementării deciziilor protocolare din educație”, <http://viitorul.org/files/library/4.%20Evaluarea%20implement%C4%83rii%20deciziilor%20protocolare%20din%20educa%C8%9Bie.pdf>. Accesat la 14 august 2018.

Alte decizii protocolare

Cu privire la sfera telecomunicațiilor, până în prezent se desfășoară consultări permanente și multilaterale, inclusiv în cadrul grupurilor de lucru sectoriale, cu implicarea operatorilor de telefonie, membrilor responsabili din Guvern, Misiunii OSCE în Republica Moldova și a ambasadorilor Suediei și Franței în Republica Moldova.

Identificarea unui potențial mecanism de asigurare a accesului autovehiculelor din regiunea transnistreană în traficul rutier internațional este un angajament asumat în urma reuniunii în formatul "5+2" de la Viena din 27-28 noiembrie 2017. În prima jumătate a anului 2018 au avut loc consultări în cadrul a peste 20 ședințe ale grupurilor de lucru pentru dezvoltarea transportului auto și infrastructurii drumurilor, inclusiv ședințe cu participarea reprezentanților politici. La 24 aprilie 2018, reprezentanții politici din partea Chișinăului și Tiraspolului, Cristina Lesnic și Vitalii Ignatiev, au semnat la Bender, *Decizia protocolară cu privire la participarea în traficul rutier internațional a autovehiculelor din regiunea transnistreană care nu desfășoară activități comerciale*. Aceste autovehicule vor avea plăcuțe auto neutre (din trei litere și trei cifre) și un pașaport tehnic agreeat de autoritățile constituționale, cu respectarea cerințelor Convenției de la Viena din 8 noiembrie 1968 privind circulația internațională. Reînregistrarea autovehiculelor transnistrene se va face în două oficii din orașele Tiraspol și Rîbnița, în care vor activa și funcționari ai autorităților constituționale ale Republicii Moldova. Atât Chișinăul, cât și Tiraspolul vor avea baze de date separate cu privire la aceste vehicule, iar cererile de reînregistrare se vor putea depune în română sau rusă. Locuitorii din regiunea transnistreană care vor decide să-și păstreze numerele auto transnistrene vor putea călători cu autovehiculele respective doar pe teritoriul Republicii Moldova. Un autovehicul nu va putea avea concomitent un număr neutru și un număr transnistrean. Aplicarea deciziei privind participarea în traficul internațional a autovehiculelor din regiunea transnistreană este planificată începând cu 1 septembrie 2018. În cazul încălcărilor sistematice, semnatarii și-au rezervat dreptul de a suspenda mecanismul de înregistrare a autovehiculelor.¹²

În partea ce ține de fenomenul acuzațiilor și dosarelor penale s-a subliniat necesitatea de a aprecia diferit acest aspect, cu abordarea specifică a dosarelor referitoare la infracțiunile de drept comun și a celor intentate în privința oficialilor de pe cele două maluri ale Nistrului.¹³

2.2 LIBERTATEA DE ASOCIERE COMPROMISĂ

Organizațiile necomerciale joacă un rol important în dezvoltarea comunităților democratice moderne. Aceste entități ale societății civile, pentru a fi eficiente în activitatea lor, trebuie să beneficieze de un set minim de garanții, prevăzute de instrumentele internaționale și devenite standarde pentru fiecare societate democratică. Cu regret, aceste reguli nu sunt funcționale în regiunea transnistreană a Republicii Moldova.

La 19 mai 2018, au intrat în vigoare noile *reglementări* privind organizațiile necomerciale din regiunea transnistreană. Potrivit acestor modificări, organizațiile necomerciale locale care primesc fonduri din străinătate nu vor putea desfășura o serie de activități, inclusiv cele ce se referă la promovarea și protecția drepturilor omului.

Organizațiile necomerciale din regiunea transnistreană cu finanțare din străinătate, vor fi obligate în termen de un an să se conformeze noilor modificări, în caz contrar riscă să fie lichidate, iar membrii organizațiilor ar putea fi sancționați *penal*.¹⁴

Adoptarea acestui pachet de *legi* este rezultatul unor încercări permanente ale administrației *de facto* de

12 "Autovehiculele din regiunea transnistreană vor primi plăcuțe neutre și vor fi admise în traficul internațional începând cu 1 septembrie 2018", <https://gov.md/ro/content/autovehiculele-din-regiunea-transnistreana-vor-primi-placute-neutre-si-vor-fi-admise>. Accesat la 14 august 2018.

13 "Întrevederea Viceprim-ministrului Cristina Lesnic cu Reprezentantul special al Președinției în exercițiu a OSCE pentru reglementarea transnistreană Franco Frattini", <http://gov.md/ro/content/intrevederea-viceprim-ministrului-cristina-lesnic-cu-reprezentantul-special-al-presedintiei>. Accesat la 14 august 2018.

14 art. 42 alin. (4) din Legea cu privire la organizațiile necomerciale, <http://president.gospmr.org/pravovye-akty/zakoni/zakon-pridnestrovskoy-moldavskoy-respubliki-o-nekommercheskih-organizatsiyah.html>. Accesat la 14 august 2018.

la Tiraspol, de a ține sub control activitatea organizațiilor societății civile. Justificarea adoptării acestui pachet de *legi*, este determinată de însăși natura activităților și a formei juridice de organizare a ONG-urilor, care se presupune că ar putea fi activ implicate în procesul de schimbare a administrației regionale (puterii în *stat*) prin impunerea unor poziții politice străine. Acte normative similare au fost adoptate și în alte state, inclusiv în Federația Rusă.

Pachetul menționat a operat modificări în *Legea cu privire la organizațiile necomerciale, Legea cu privire la înregistrarea de stat a persoanelor juridice și a întreprinzătorilor individuali, Codul penal și civil și Legea cu privire la asociațiile obștești*. Modificările se referă la un control mai riguros și deja oficializat (*recunoscut și asumat*) al administrației de la Tiraspol, care atentează în mod deschis la libertatea de asociere și de exprimare, dar și la dreptul la viață privată.

Cele mai esențiale modificări reprezintă un atac direct asupra sectorului asociativ din regiune:

- Organizațiile necomerciale care primesc finanțare din străinătate, urmează să prezinte *structurilor locale* informații cu privire la fondurile primite, sursele de finanțare și date despre utilizarea efectivă a acestora, iar *organul fiscal* publică aceste informații pe site-ul său oficial sau le direcționează către sursele media locale. La acest capitol, spre exemplu, Comisia de la Veneția în rezultatul analizei legislației similare din Ungaria a declarat că publicarea informațiilor persoanelor (fizice sau juridice) care finanțează o organizație necomercială într-un quantum minim este una excesivă și nu e necesară în raport cu standardele dreptului la viața privată prevăzut de art. 8 al CEDO;
- Modificările operate se aplică pentru unele organizații necomerciale, dar exclud altele, cum ar fi asociațiile religioase.¹⁵ Excluderea asociațiilor religioase ar putea fi considerată drept una nejustificată și discriminatorie, fapt ce contravine art.14 al CEDO;
- Sancțiunile stabilite au un caracter punitiv exagerat și au scopul de a controla sau compromite orice inițiativă socială. Administrația *de facto* de la Tiraspol poate aplica extrem de ușor cele mai aspre sancțiuni – lichidarea organizației necomerciale¹⁶ și privarea de libertate a membrilor acesteia pe o perioadă de până la 2 ani;¹⁷
- Calificativul „organizație necomercială străină” utilizat va crea o impresie în comunitate că aceste organizații ar putea reprezenta un risc pentru comunitate sau societate;
- Noțiunea de *activitate politică* reprezintă un concept larg și mult prea vag. Chiar dacă s-a încercat o descriere a acestei noțiuni, termenii utilizați în acest sens sunt la rândul lor interpretabili și nu respectă exigențele principiului securității raporturilor juridice. La acest capitol, CtEDO a afirmat suficient de clar, că noțiunea de „politic” este foarte vag și poate fi inevitabil obiectul unei interpretări extensive.¹⁸ Ținând cont de caracterul interpretabil al conceptului de „activitate politică” și de activitățile care sunt excluse din aria de incidență a acestei noțiuni, domeniul drepturilor omului poate fi apreciat ca și activitate politică. Astfel, reprezentanții organizațiilor necomerciale care primesc finanțare din exterior și desfășoară activități de promovare și apărare a drepturilor omului ar risca sancțiuni grav.

Din observațiile Asociației Promo-LEX, administrația *de facto* de la Tiraspol permite sau chiar încurajează activitățile cu caracter umanitar și social în privința unor grupuri de persoane, dar în același timp persecută și intimidează organizațiile care desfășoară activități de promovare și apărare a drepturilor omului.

În contextul în care administrația de la Tiraspol nu oferă fonduri pentru organizațiile necomerciale locale, iar sectorul neguvernamental din regiune este apreciat inclusiv de către comunitatea internațională ca fiind unul rudimentar,¹⁹ aceste reglementări reprezintă un obstacol suplimentar în dezvoltarea sectorului asociativ din stânga Nistrului. Modificările *adoptate*, nu fac altceva decât să *oficializeze* controlul și

15 art. 1 alin. (6) Legea cu privire la organizațiile necomerciale, <http://president.gospmr.org/pravovoye-akty/zakoni/zakon-pridnestrovskoy-moldavskoy-respubliki-o-nekommercheskih-organizatsiyah-.html>. Accesat la 14 august 2018.

16 art. 22 Legea cu privire la organizațiile necomerciale, <http://president.gospmr.org/pravovoye-akty/zakoni/zakon-pridnestrovskoy-moldavskoy-respubliki-o-nekommercheskih-organizatsiyah-.html>. Accesat la 14 august 2018.

17 art. 237 din Codul penal, <http://pravopmr.ru/View.aspx?id=sq%2b78%2fnZoCf5bprrdnaMBg%3d%3d>. Accesat la 14 august 2018.

18 ECtHR, *Zhechev v. Bulgaria*, Application No. 57045/00, Judgment of 21 June 2007, par. 55.

19 Sectorul asociativ din regiunea transnistreană a primit 2 din 12 puncte maxime, <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2017/transnistria>. Accesat la 14 august 2018.

presiunea regimului de la Tiraspol asupra societății civile, care în final va determina controlul absolut asupra acesteia.

Îngrijorări cu privire la adoptarea acestor pachete de legi au fost expuse și de Expertul ONU Thomas Hammarberg în ultima sa vizită. Thomas Hammarberg s-a referit la declarațiile reprezentanților societății civile cu privire la consecințele și eventuala interpretare a celor mai recente prevederi de reglementare privind ONG-urile. Acesta a menționat în briefing-ul său organizat cu ocazia finalizării vizitei în teren că spațiul pentru activitatea ONG-urilor ar trebui extins și consolidat²⁰.

La 27 iunie 2018, APCE a adoptat Rezoluția 2226 (2018) și Recomandarea 2134 (2018) privind noile restricții ce țin de activitățile ONG-urilor din cadrul statelor membre ale CoE. Aceste documente au fost adoptate în baza unui raport al Comitetului pentru afaceri juridice și drepturile omului, care descrie climatul ostil în care activează ONG-urile în unele state membre ale CoE. Raportul menționează și tentativa autorităților din Republica Moldova din 2017 de a introduce prevederi restrictive privind finanțarea ONG-urilor.

De asemenea, îngrijorări au fost expuse și de Michel Forst, Raportor Special ONU privind situația apărătorilor drepturilor omului, în cadrul vizitei de monitorizare din perioada 25 - 29 iunie 2018. Astfel, autoritățile constituționale și societatea civilă de pe ambele maluri ale Nistrului ar trebui să insiste asupra unui set minim de garanții pentru libertatea și activitatea independentă a organizațiilor societății civile în acest teritoriu. Totodată, partenerii internaționali și organizațiile internaționale relevante ar trebui să încurajeze astfel de eforturi ale autorităților și ONG-urilor pentru a contribui la rezolvarea numeroaselor probleme și fenomene ce țin de violarea drepturilor omului pe de o parte și lipsa unor mecanisme eficiente de monitorizare și apărare a lor, pe de altă parte.

20 Expertul internațional ONU în domeniul drepturilor, Thomas Hammarberg, prezintă bilanțul vizitei sale în regiunea transnistreană, <https://www.privesc.eu/arhiva/82606>. Accesat la 14 august 2018.